

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра історії держави та прав**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Професор кафедри
історії держави та прав
Станіслав ГУСАРЄВ
2023

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

Статус дисципліни – обов’язкова
Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти – бакалавр
Галузь знань – Право (08)
Спеціальність – Право (081)
Освітня програма – Право
Форми здобуття вищої освіти – денна, заочна
Мова викладання – українська
Форма підсумкового контролю – залік

Київ – 2023

Розробники:

Олена ШКУРАТЕНКО – завідувач кафедри історії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент;

Юрій СОКУР – доцент кафедри історії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент;

Володимир ЩЕРБАТЮК – професор кафедри історії держави та права, доктор історичних наук, професор;

Ніна ДОРОЩУК – доцент кафедри історії держави та права, кандидат історичних наук, доцент;

Дмитро КУРАС – доцент кафедри історії держави та права, кандидат історичних наук, доцент;

Віталій ПРУС – доцент кафедри історії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри історії держави та права
протокол від 09 травня 2023 року №8

Завідувач кафедри історії держави та права

Олена ШКУРАТЕНКО

Схвалено науково-методичною радою НАВС
Протокол від 24.05.2023 року № 9

Голова науково-методичної ради

Станіслав ГУСАРЕВ

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на _____ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри від
____. _____. 202_ № _____

Завідувач кафедри

протокол науково-методичної ради від
____. _____. 202_ № _____

Голова НМР

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри від
____. _____. 202_ № _____

Завідувач кафедри

протокол науково-методичної ради від
____. _____. 202_ № _____

Голова НМР

Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предметом вивчення навчальної дисципліни є загальні та специфічні закономірності виникнення та розвитку держави і права окремих зарубіжних країн у конкретно-історичних умовах їх існування в хронологічній послідовності.

Мета та завдання навчальної дисципліни.

Метою навчальної дисципліни є:

- вивчення навчальної дисципліни «Історія держави та права зарубіжних країн»;
- формування науково-юридичного світогляду та мислення, необхідних для вивчення державотворчих процесів та застосування права.

Основні завдання навчальної дисципліни:

- сформувати у бакалаврів загальні знання про закономірності та особливості державно-правового розвитку країн світу;
- виробити навички роботи з джерелами права;
- оволодіти навичками аналізу державно-правових явищ, подій та виявленні їх причинно-наслідкових зв'язків;
- прищепити патріотичні переконання та морально-етичні цінності;
- набути високого рівня професійної правосвідомості та правової культури.

Пререквізити: «Юридична деонтологія», «Поліцейська деонтологія», «Теорія держави та права», «Сучасні світові правові процеси».

Постреквізити: «Історія держави та права України», «Конституційне право», «Державне право зарубіжних країн», «Міжнародне право», «Забезпечення прав людини у правозастосовній практиці», «Право Європейського Союзу».

Компетентності відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти:

загальні компетентності:

ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК13 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК 2 Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК 13 Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК 16 Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Програмні результати навчання.

РН1 Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

РН3 Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН18 Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

РН 19 Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- основні етапи розвитку держави та права;
- особливості суспільного ладу провідних країн світу кожної історичної епохи;
- особливості державного ладу провідних країн світу кожної історичної епохи;
- найбільш визначні правові пам'ятки цих країн,.

вміти:

- правильно оцінювати реформи державного апарату, розуміти їхні причини, наслідки, ефективність, тобто творчо засвоювати історичний досвід розбудови держави і права;
- самостійно пояснювати найважливіші державно-правові процеси в світі, відстоювати свою позицію публічно;
- аналізувати правові джерела, наукову та науково-популярну літературу та використовувати їх для пізнання закономірностей державно-правового розвитку;
- застосовувати набуті знання в повсякденній діяльності, для орієнтації в суспільно-політичному житті, оцінки суспільних явищ і подій.

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни			
	денна форма здобуття вищої освіти		заочна форма здобуття вищої освіти	
	д/б	ксф	д/б	ксф
Кількість кредитів ECTS– 3	Рік підготовки			
	1-й	1-й	1-й	1-й
	Семестр			
	1-й	1-й	1-й, 2-й	1-й
	Лекції			
	4 год.	4 год.	4 год.	4 год.

Загальна кількість годин – 90	Семінарські			
	36 год.	36 год.	14 год.	14 год.
	Практичні			
	-	-	-	-
	Самостійна робота			
	50 год.	50 год.	72 год.	72 год.
	Вид контролю			
	залік			

3. Тематичний план

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Всього	у тому числі					Всього	у тому числі				
		Л.	Сем.	П.	Інд.	С.р.		л	п	с	Інд.	С.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Історія держави і права країн Стародавнього світу та середніх віків												
Тема 1. ІДПЗК як наука і навчальна дисципліна. Держава та право країн Стародавнього Сходу	12	2	4			6	10	2		2		6
Тема 2. Античні держави та право	8		4			4	10			2		6
Тема 3. Ранньофеодальна держава і право	5		2			3	8					8
Тема 4. Станово-представницька монархія	10		4			6	6					6

Тема 5. Абсолютна монархія	10		4			6	10			2		8
Разом за розділом 1	45	2	18			25	44	2		6		34
Розділ II. Держава та право Нового та Новітнього часу												
Тема 6. Держава та право Великої Британії (XVII – XVIII ст.)	6		2			4	10	2		2		6
Тема 7. Держава та право США (XVII – XIX ст.)	5		2			3	6					6
Тема 8. Держава та право Франції (XVIII – XIX ст.)	8		4			4	8			2		6
Тема 9. Держава та право Німеччини (XIX ст. – поч. XX ст.)	5		2			3	4					6
Тема 10. Державно-правовий розвиток Російської, Австрійської та Австро-угорської імперій (XIX – поч. XX ст.)	5		2			3	6					6
Тема 11. Формування та розвиток радянської держави та права	6		2			4	6			2		4
Тема 12. Державно-правовий розвиток країн світу у XX – поч. XXI ст.	8	2	4			4	6			2		4
Разом за розділом 2	45	2	18			25	46	2		8		36
Форма контролю: залік												
Усього годин:	90	4	36			50	90	4		14		72

*Примітка: використовуються методи дистанційного навчання.

4. Плани семінарських і практичних занять

РОЗДІЛ І.

Історія держави і права країн Стародавнього світу та Середніх віків

Тема 1. ІДПЗК як наука і навчальна дисципліна. Держава та право країн Стародавнього Сходу.

семінарське заняття – 2 години

1. Предмет, методи вивчення «Історії держави та права зарубіжних країн».
2. Місце «Історії держави та права зарубіжних країн» в системі юридичних дисциплін та значення для підготовки юристів вищої кваліфікації.
3. Періодизація «Історії держави та права зарубіжних країн».
4. Загальна характеристика розвитку держави і права країн Стародавнього Сходу.

семінарське заняття – 2 години

1. Суспільний лад країн Стародавнього Сходу.
2. Державний лад країн Стародавнього Сходу.
3. Джерела та основні права держав Стародавнього Сходу:
а) Закони царя Хаммурапі, б) Закони Ману

Питання для обов'язкового самостійного опрацювання:

1. Армія та поліція в політичній структурі Давньосхідних держав.
2. Судовий процес за законами Ману і Хаммурапі.

Ключові терміни теми:

Східна деспотія, патріархальне рабство, варни (касти), авілуми, брахмани, вайшії, веди, візир (джаті), двічінароджені, дхарма, дхармашастри, жерці, звичаєве право, звичаї, інквізиційний процес, іригація, кшатрії, мушкенуми, ном, номарх, нубанда, ордалії, принцип таліону, раджа, фараон, чандали, шудри.

Тема 2. Античні держави та право.

семінарське заняття – 2 години

1. Загальна характеристика розвитку античних держав та їх права.
2. Виникнення Афінської рабовласницької держави, її суспільний та державний лад, право.
3. Суспільний та державний лад Стародавньої Спарти. Право.

семінарське заняття – 2 години

1. Виникнення Римської рабовласницької держави та основні етапи її розвитку.
2. Суспільний та державний лад Римської аристократичної республіки.
3. Основні етапи розвитку римського права. Загальна характеристика джерел.

Питання для обов'язкового самостійного опрацювання:

1. Реформи Солона і Клісфена, їх роль у становленні демократичної республіки в Афінах.
2. Реформи Сервія Тулія
3. Правовий статус особи в Римі.
4. Закони XII таблиць: загальна характеристика.

Ключові терміни теми:

Класичне рабство, поліс, військова демократія, магістрати, апела, ареопаг, аристократія, архагети, архонт, атимія, базилевс, вербальні контракти, вершники, геліея, геомори, герусія, гіпомейони, делікти, деміурги, декрети, диктатор, диктатура, домінат, евпатриди, едикти, едили, еклесія, ефори, Закони Драконта, Закони Лікурга, ілоти, квестор, квірити, квіритське право, клер, колегія стратегів, колонат, консисторіум, конституції, консул, криптії, курії, латини, літургії, манципація, метеки, навкрарії, нобілі, остракізм, патриції, пекулій, перегрини, периеки, плебеї, плебейський трибун, “право народів”, претор, преторське право, префект, приватне право, принцепс сенатус, принципат, публічне право, Рада чотирьохсот, Рада п'ятисот, ретра, сенат, сервітут, синойкізм, сисахфія, спартіати, тиранія Пісістрата, триби, тритії, триумвірат, філи, фратрії, цензори, центурії.

Тема 3. Ранньофеодальна держава і право.

семінарське заняття – 2 години

1. Загальна характеристика розвитку держави і права у середні віки.
2. Суспільний та державний лад Франкської держави.
3. «Салічна Правда» – видатна пам'ятка ранньофеодального права.
4. Золота Орда: державний та суспільний лад, право.

Питання для обов'язкового самостійного опрацювання:

1. Варварські правди: загальна характеристика.
2. Велика Яса Чингізхана (1206 р.)

Ключові терміни теми:

Алод, васалітет, феодал, імунітети, бенефіції, “березневі поля”, варварські правди, васал, Велика Яса Чингізхана (1206 р.), вергельд, вільні франки, двірцевий граф, домен, імунітетні грамоти, камерарій, капітулярії, комендація, королівська рада, лен, літи, майордом, маршал, міністеріали, прекарій, рахінбурги, референдарій, сюзерен.

Тема 4. Станово-представницька монархія.

семінарське заняття – 2 години

1. Станово-представницька монархія в Англії.
2. Джерела права Англії періоду станово-представницької монархії.
3. Станово-представницька монархія у Франції.
4. Джерела права Франції періоду станово-представницької монархії.

семінарське заняття – 2 години

1. Станово-представницька монархія в Німеччині.

2. Джерела права Німеччини періоду станово-представницької монархії.

3. Станово-представницька монархія в Іспанії.

4. Джерела права Іспанії періоду станово-представницької монархії.

Питання для обов'язкового самостійного опрацювання:

1. Роль Римо-католицької церкви в історії держави і права середньовічної Європи.

2. Магдебурзьке право у державах Західної Європи.

3. Реконкіста в Іспанії та її вплив на становлення іспанської держави.

4. Особливості кортесів у різних регіонах іспанської держави.

Ключові терміни теми:

Станово-представницька монархія, Книга Страшного суду, магдебурзьке право, курфюрст, бальї, бейліф, бургомістр, Велика рада, Вестмінстерські провізії, вілани, Генеральні штати, губернатор, дворянство, жюрі, «загальне право», констебль, Королівська курія, Королівська рада, кріпосні, кутюми, ландтаг, легісти, нотаблі, Оксфордські провізії, Паризький парламент, помістя, провінційні штати, рахункова палата, рейхстаг, сенешали, стани, Суд казначейства, Суд королівської лави, «третій стан», цехи, цензитарії, шериф, «Непереможна Армада».

Тема 5. Абсолютна монархія.

семінарське заняття – 2 години

1. Передумови формування абсолютної монархії у країнах Західної Європи.

2. Французький класичний абсолютизм.

3. Особливості абсолютизму в Англії.

семінарське заняття – 2 години

1. Особливості абсолютизму в Німеччині. «Кароліна».

2. Характерні риси абсолютизму в Іспанії.

3. Трансформація державно-правового устрою Московії у Російську імперію, її суспільний та державний лад. Джерела права.

Питання для обов'язкового самостійного опрацювання:

1. Розвиток кримінального права Англії доби абсолютизму.

2. «Кароліна» – кодекс феодального права Німеччини.

Ключові терміни теми:

Монархія абсолютна (абсолютизм), Велика рада, Верхня рада, Верховна таємна рада, Висока комісія, губернатор, державні секретарі, Жалувана грамота дворянству Катерини II (1785 р.), Жалувана грамота містам (1785 р.), Зоряна палата, зрада, імператор, інтендант, князівський абсолютизм, колегії, копігольдери, лорд-лейтенант, Маніфест про дарування вільності та свободи усьому російському дворянству (1762 р.), місдиміор, рада депеш, самодержавство, Сенат, Синод, Табель про ранги, Указ про єдиноспадкування (1714 р.), фелонія, фрігольдери, цензитарії, реконкіста,

Генеральні кортеси, Королівство вестготів, «Марш гренадерів», Генеральна рада судової влади.

Розділ II. Держава та право Нового та Новітнього часу.

Тема 6. Держава та право Великої Британії (XVII – XVIII ст.).

семінарське заняття – 2 години

1. Буржуазна революція в Англії: її особливості та етапи.
2. Формування буржуазної держави. Встановлення Інdependентської республіки.
3. Протекторат О. Кромвеля. «Знаряддя управління».
4. Утвердження конституційної монархії в Англії: «Хабеас корпус акт», «Білль про права» та «Закон про престолоспадкування».

Питання для обов'язкового самостійного опрацювання:

1. «Петиція про права» 1628 р.: загальна характеристика.
2. Формування двопартійної системи в Англії.

Ключові терміни теми:

Джентрі, пуритани, пресвітеріани, інdependенти, левеллери, Бредська декларація (1660 р.), Велика Ремонстрація (1641 р.), віги, диггери, Довгий парламент, лорд-протектор, «Знаряддя управління» (1653 р.), Ордонанс про нову модель (1645 р.), «охоронна» республіка, протекторат Кромвеля, торі, Трирічний акт (1641 р.), «славна революція» (1688 р.).

Тема 7. Держава та право США (XVII – XIX ст.).

семінарське заняття – 2 години

1. Війна за незалежність у Північній Америці та утворення США.
2. Декларація незалежності США 1776 р.: загальна характеристика.
3. Конституція США 1787 р.
4. Білль про права 1791 р.: причини прийняття та основний зміст.
5. Громадянська війна 1861 – 1865 рр. та її вплив на розвиток законодавства США.

Питання для обов'язкового самостійного опрацювання:

1. Статті Конфедерації 1781 р.
2. Основні принципи Конституції США.

Ключові терміни теми:

Аторнейська служба, Верховний суд, віце-президент, «визначені невід'ємні права», Декларація прав Вірджинії (1776 р.), демократи, «Дуалізм права» США, Закон про судоустрій (1789 р.), колоніальна політика, Конвент, Конгрес, конституційний нагляд, Континентальний конгрес, Конфедеративні Штати Америки, палата представників, перший і другий місурійські компроміси, Президент, принцип верховенства федерального права, принцип розподілу влади, сегрегація, Сенат, «Система стримування та противаги», суспільна угода, республіканці, федералісти.

Тема 8. Держава та право Франції (XVIII – XIX ст.).

семінарське заняття – 2 години

1. Причини та особливості буржуазної революція 1789 – 1794 рр.
2. Основні етапи революції та створення буржуазної держави.
3. Декларація прав людини і громадянина 1789 р.
4. Конституції 1791 р. та 1793 р.: порівняльна характеристика.

семінарське заняття – 2 години

1. Якобінська диктатура та її державний лад.
2. Консульство та імперія Наполеона Бонапарта.
3. Цивільний кодекс Франції 1804 р.

Питання для обов'язкового самостійного опрацювання:

1. Якобінська диктатура, її законодавчі акти.
2. Конституція Франції 1799 р.

Ключові терміни теми:

Конституціоналісти, жирондисти, якобінці, активні громадяни, Вантозькі декрети, Виконавча рада, Висока рада, Декрет “Про остаточне скасування феодальних прав” (1793 р.), департаменти, Державна рада, Директорія, Друга республіка, жандармерія, Законодавчий корпус, кантони, Колегія трьох консулів, Комітет громадського порятунку, Комітет громадської безпеки, Конвент, консул, консульство, легітимна монархія, “ліпнева” монархія, Надзвичайний кримінальний трибунал, Національне Законодавче зібрання, Національний конвент, Національний Установчий конвент, охоронний сенат, палата депутатів, палата перів, Паризька комуна, пасивні громадяни, Перша республіка, Президент, природні права, Рада п'ятисот, Рада старійшин, Революційний Трибунал, революційні комітети, роялісти, Сенат, Таємна рада, Термідоріанська реакція, Третя республіка, Трибунал, Установчі збори, фельяни.

Тема 9. Держава та право Німеччини (XIX ст. – поч. XX ст.).

семінарське заняття – 2 години

1. Об'єднання Німеччини на чолі з Пруссією.
2. Конституція 1871 р.: загальна характеристика.
3. Державний лад імперії та політичний режим.
4. Кримінальний кодекс 1871 р.

Питання для обов'язкового самостійного опрацювання:

1. Утворення Німецького союзу.
2. Роль О. Бісмарка в об'єднанні Німеччині.

Ключові терміни теми:

Бундесрат («союзна рада»), бургомістр, Віденський конгрес, імперський канцлер, Кайзер, ландтаг, Національне зібрання, Німецька конституція 1849 р., Німецький митний союз, Німецький союз, Північнонімецький союз, Податковий союз, Прусська конституція 1850 р., Рейнський союз, Рейхстаг.

Тема 10. Державно-правовий розвиток Російської, Австрійської та Австро-Угорської імперій (XIX – поч. XX ст.).

семінарське заняття – 2 години

1. Суспільний лад та державний устрій Російської імперії у XIX – поч. XX ст.

2. Буржуазні реформи в Російській імперії:

а) селянська реформа 1861 р.;

б) земська та міська реформи;

в) судова реформа 1864 р.

3. Суспільний лад та державний устрій Австрійської та Австро-Угорської імперій.

4. Буржуазні реформи в Австрійській та Австро-Угорській імперіях.

Питання для обов'язкового самостійного опрацювання:

1. Державна Дума Росії на початку XX ст.: формування, склад та компетенція.

2. Організація та становлення жандармерії в Австро-Угорській імперії.

3. «Весна народів» у країнах Західної Європи.

Ключові терміни теми:

Військові округи, військові суди, волосне правління, волосний староста, волосний схід, градоначальники, губернські та земські управи, губернські та повітові земські зібрання, жандармські управління. Загальне положення про селян, які вийшли з кріпосної залежності (1861 р.), справники, коронний суд, курії, мирові посередники, мирові судді, міська дума, міська управа, Міське положення, окружні суди, повітові поліцейські управління, поліцейський урядник, поліцмейстер, Положення про викуп селянами, які вийшли з кріпосної залежності, їх присадибної осілості, і про сприяння уряду набуттю цими селянами польових угідь (1861 р.), Положення про губернські та повітові земські установи (1864 р.), присяжні, селянське самоврядування, сільський староста, сільський схід, судові палати, судові устави 1864 р., тимчасовозобов'язані, Урядуючий сенат, Устав (статут) про військову повинність (1874 р.), уставна грамота, династія Габсбургів, ерцгерцоги, антифранцузька коаліція, контрреформація, Австрійська війна.

Тема 11. Формування та розвиток радянської держави та права.

семінарське заняття – 2 години

1. Падіння Російської імперії та утворення радянської держави.

2. Утворення СРСР. Конституція СРСР 1924 р.

3. Кодифікація радянського законодавства у 20-ті роки.

4. Конституції СРСР 1936 р. та 1977 р.: порівняльна характеристика основних положень.

5. Розпад Союзу РСР та його наслідки.

Питання для обов'язкового самостійного опрацювання:

1. Вибори, скликання та розпуск Установчих зборів.

2. Формування тоталітарного режиму. Культ особи Сталіна та його оточення.

Ключові терміни теми:

Верховна Рада СРСР, Верховний суд СРСР. Всеросійська надзвичайна комісія по боротьбі з контрреволюцією та саботажем, Всеросійський З'їзд Рад, Всеросійський Центральний Виконавчий Комітет, Декларація прав трудящого та експлуатованого народу, Декларація про утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік" (1922 р.), Декрет про землю (1917 р.), Декрет про мир (1917 р.), диктатура пролетаріату, Договір про утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік (1922 р.), З'їзд Рад СРСР, Рада Народних Комісарів, народні комісаріати, націоналізація, Об'єднане Державне Політичне Управління, Основи землекористування та землеустрою СРСР (1928 р.), Основи кримінального законодавства СРСР та союзних республік (1924 р.), Основи судоустрою (1924 р.), Основи судочинства СРСР та союзних республік (1924 р.), Рада Міністрів СРСР, Рада національностей, Рада Союзу, ради (робітничих, селянських та солдатських депутатів), революційна правосвідомість, революційні трибунали, союзні республіки, трудова повинність. Центральний Виконавчий Комітет СРСР, "червоний терор".

Тема 12. Державно-правовий розвиток країн світу у ХХ – поч. ХХІ ст.

лекційне заняття – 2 години

1. Державно-правові наслідки Першої світової війни та запровадження Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних договорів.

а) розпад Австро-Угорської імперії та державно-правовий розвиток Австрії, Угорщини, Чехословаччини, королівства Південнослов'янського (Югославії);

б) проголошення незалежності Фінляндії, Польщі;

2. Листопадова революція 1918 р. у Німеччині. Конституція 1919 р;

3. Становлення тоталітарних режимів в Італії, Німеччині, Японії.

4. Новий курс" президента США Ф. Рузвельта.

5. Конституційний розвиток країн світу після Другої світової війни:

а) Конституції Франції 1946 р. та 1958 р.,

б) Конституція Італії 1947 р.,

в) Конституція ФРН 1949 р.,

г) Конституція Японії 1947 р.

6. Утворення НАТО, основний зміст північноатлантичного договору.

8. Історія створення і розвитку Європейського Союзу.

семінарське заняття – 2 години

1. Державно-правові наслідки Першої світової війни та запровадження Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних договорів.

а) розпад Австро-Угорської імперії та державно-правовий розвиток Австрії, Угорщини, Чехословаччини, королівства Південнослов'янського (Югославії);

б) проголошення незалежності Фінляндії, Польщі.

2. Листопадова революція 1918 р. у Німеччині. Конституція 1919 р;

3. Становлення тоталітарних режимів в Італії, Німеччині, Японії.

семінарське заняття – 2 години

1. «Новий курс» президента США Ф. Рузвельта.

2. Конституційний розвиток країн світу після Другої світової війни:

а) Конституції Франції 1946 р. та 1958 р.,

б) Конституція Італії 1947 р.,

в) Конституція ФРН 1949 р.,

г) Конституція Японії 1947 р.

3. Утворення НАТО, основний зміст північноатлантичного договору.

4. Військова співпраця Україна та НАТО в умовах російсько-української війни.

5. Історія створення і розвитку Європейського Союзу.

Питання для обов'язкового самостійного опрацювання:

1. «Капіталістичний» та «некапіталістичний» розвиток держав Азії, Африки та Латинської Америки.

2. Криза та розпад «соціалістичної системи».

3. Реалізація гендерних питань у сучасних країнах світу.

Ключові терміни теми:

Велика депресія, фашизм, абвер, буржуазна демократія, Велика фашистська рада, Вермахт, Вища рада магістратури, Гестапо, декартелізація, денацифікація, дуче, ЄС (Європейське Співтовариство), Закон про відновлення промисловості (США, 1933 р.), Закон про рефінансування фермерських боргів (США, 1933 р.), Закон про трудові відносини (США, 1935 р.), Закон про регулювання сільського господарства (США, 1933 р.), інтеграція, Конституційна рада, Конституція Франції 1946 р., Конституція Франції 1958 р., “корпоративна система”, лейбористи, ліберально-демократична парламентська монархія, Ліга Націй, Націонал-соціалістична німецька робітничка партія, Національне управління по трудовим відносинам (США), окупаційний режим, палата фашистських і корпорацій, Рада Європи, РЕВ (Рада Економічної Взаємодопомоги), СА (штурмові загони), СД, СС (охоронні загони), Сепаратне управління, фюрер, Єдиний європейський акт, Суд Європейського Союзу, Європейський центральний банк, Європейський парламент, Північноатлантичний альянс, Північноатлантична рада, Комітет з оборонної політики та планування НАТО, Група ядерного планування НАТО, Військовий комітет НАТО.

5. Завдання для самостійної роботи

Розділ I. Історія держави і права країн Стародавнього світу та Середніх віків.

Тема 1. ІДПЗК як наука і навчальна дисципліна. Держава та право країн Стародавнього Сходу.

1. Кримінальне право за законами Хаммурапі та Ману.
2. Процес за законами Ману і Хаммурапі.
3. Шлюбно-сімейне право за законами Хаммурапі та Ману.
4. Спадкове право за законами Ману і Хаммурапі.
5. Регулювання майнових відносин за законами Ману і Хаммурапі.

Тема 2. Античні держави та право.

1. Закони Лікурга та їх вплив на розвиток Стародавньої Спарти.
2. Римська імперія. Християнство: зародження, становлення, вплив на державно-правові процеси.
3. Право власності та зобов'язальне право Риму.

Тема 3. Ранньофеодальна держава і право.

1. Формування основних станів феодального суспільства у Франції.
2. Арабський халіфат. Характеристика ісламської держави.

Тема 4. Станово-представницька монархія.

1. Зміни в суспільному ладі у період станово-представницької монархії.
2. «Золота булла» – визначальна пам'ятка права Священної Римської імперії.
3. Порядок формування, структура та діяльність парламенту в Англії.

Тема 5. Абсолютна монархія.

1. Іспанська революція під проводом ліберальної буржуазії.
2. Епоха Просвітництва в країнах Західної Європи.
3. Поліцейські функції у феодальній державі.

Розділ II. Держава та право Нового та Новітнього часу

Тема 6. Держава та право Великої Британії (XVII – XVIII ст.).

1. Роль та місце протекторату О. Кромвеля в історії англійської буржуазної революції.
2. Розвиток англійського парламентаризму у XVII – XIX ст.
3. Британська колоніальна імперія.

Тема 7. Держава та право США (XVII – XIX ст.).

1. Система «стримування та противаги» за Конституцією США.
2. Судова система США (XIX - XX ст.)
3. «Дуалізм права» США.

Тема 8. Держава та право Франції (XVIII – XIX ст.).

1. Якобінська диктатура, її законодавчі акти.
2. Паризька Комуна, її державний лад. Законодавство Паризької Комуни.
3. Формування континентальної системи права.
4. Вплив Кодексів Наполеона на законодавство інших країн.

Тема 9. Держава та право Німеччини (XIX ст. – поч. XX ст.).

1. Падіння «Священної Римської імперії германської нації».
2. Революція 1848 р. Конституція Пруссії 1850 р.

Тема 10. Державно-правовий розвиток Російської, Австрійської та Австро-Угорської імперій (XIX – поч. XX ст.).

1. Аграрна реформа П. Столипіна.
2. Збройні та Військово-морські сили Австро-Угорщини.
3. Наслідки розпаду Австро-Угорської імперії.

Тема 11. Формування та розвиток радянської держави та права.

1. Лютнева революція 1917 р. Законодавча діяльність Тимчасового уряду.
2. Засади репресивної політики СРСР в 1930-ті роки.
3. Зміни в радянському праві в роки Другої світової війни.
4. Кодифікація радянського права. Нові форми кодифікації в 1950-1960-х роках.
5. Зміни в політичній системі СРСР у період перебудови.

Тема 12. Державно-правовий розвиток країн світу у XX – поч. XXI ст.

1. Веймарська республіка в Німеччині.
2. Механізм нацистської диктатури в Німеччині.
3. Основні тенденції державно-правового розвитку США новітнього часу.
4. Утворення, структура та основні напрямки діяльності ООН.
5. Об'єднання німецької держави 1990 р.
6. Умови Варшавського договору про дружбу, співробітництво і взаємну допомогу.
7. Референдум щодо членства Великої Британії в ЄС: хроніка подій та наслідки.
8. Закріплення політичних прав жінок у міжнародному праві в XX столітті.
9. Правові документи Ради Європи в галузі прав людини та гендерної рівності.

6. Індивідуальні завдання

Відповідно до навчального плану даний вид роботи для навчальної дисципліни Історія держави та права зарубіжних країн не передбачений.

7. Методи навчання

Словесні

Розповідь-пояснення використовується під час навчання здобувачів протягом лекції. За метою виділяються такі види розповіді: розповідь-вступ, розповідь-повість, розповідь-висновок. Ефективність зазначеного методу залежить головним чином від уміння викладача розповідати, доступності інформації, від поєднання його з іншими методами навчання.

Бесіда – це діалог між викладачем та здобувачем вищої освіти, який дає можливість за допомогою цілеспрямованих і вміло сформульованих питань спрямувати здобувачів на активізацію отриманих знань. Саме за допомогою їх викладач активізує діяльність здобувачів, ставлячи їм запитання для роздумів, розв'язання проблемної ситуації.

Лекція слугує для пояснення теми; її типовими ознаками, є тривалість запису плану та рекомендованої літератури, введення та характеристика нових понять, розкриття та деталізація матеріалу, завершальні висновки викладача, відповіді на запитання.

Наочні методи

Ілюстрація – допоміжний метод при словесному методі, її значення полягає в яскравішому викладенні та демонстрації власної думки.

Демонстрація характеризується рухомістю засобу демонстрування, наприклад, демонстрація навчальних фільмів.

Навчальна робота під керівництвом викладача – самостійна робота. До неї належать написання рефератів, самостійні письмові роботи, контрольні роботи, написання тестів.

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Поточний контроль – контроль успішності здобувачів вищої освіти – це систематична перевірка знань здобувачів, яка проводиться викладачем на поточних заняттях відповідно до розкладу та відповідно до силабусу. Поточний контроль здійснюється на кожному семінарському занятті відповідно до конкретних цілей теми з метою перевірити ступінь та якість засвоєння матеріалу, що вивчається. В процесі поточного контролю оцінюється самостійна робота здобувача вищої освіти щодо повноти виконання завдань, рівня засвоєння навчальних матеріалів, оволодіння практичними навичками аналітичної, дослідницької роботи та ін. поточний контроль може здійснюватися у таких формах: усний контроль, письмовий контроль, тестовий контроль.

Підсумковий контроль – контроль навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з метою оцінки якості освоєння ними програми навчальної дисципліни, який здійснюється у формі заліку. Мета підсумкового контролю – виявити ступінь засвоєння навчальної дисципліни в цілому, розуміння навчального матеріалу, взаємозв'язок змісту навчального матеріалу, логіку його засвоєння тощо. Підсумковий контроль може проводитися в усній або письмовій формі, а також шляхом тестування.

Методи контролю. Поточний контроль здійснюється шляхом оцінювання усних відповідей щодо проблем для обговорення, передбачених планом семінарських занять, а також шляхом: проведення експрес-опитувань, тестування, підготовки доповідей і рефератів. При оцінюванні враховується глибина теоретичних знань здобувачів.

Розподіл балів, що присвоюються здобувачеві

Накопичення балів з тем за усі види робіт													Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
													залік	
Мах 60%													Мах 40%	Мах 100%
Т.1 4	Т.2 4	Т.3 4	Т.4 4	Т.5 4	Т.6 4	Т.7 4	Т.8 4	Т.9 4	Т.10 4	Т.11 4	Т.12 4	Самостійна робота 12	40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59		Fx	необхідне перескладання
1-34	незадовільно	F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна та з урахуванням дистанційного навчання

При проведенні лекційних та семінарських занять в аудиторному режимі використовуються мультимедійний проектор та комп'ютер для роботи в

інтерактивній формі з презентаціями PowerPoint а також для демонстрації навчальних відеороликів.

У дистанційному режимі застосовується комп'ютерна техніка та програмне забезпечення Zoom або Google Meeting. Також для організації роботи в дистанційному режимі використовуються месенджери Viber і Telegram. Разом з цим застосовується платформа Moodle.

10. Перелік питань/завдань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

Перелік питань для підсумкового контролю:

1. Предмет і методи вивчення історії держави та права зарубіжних країн.
2. Періодизація і джерела історії держави та права зарубіжних країн.
3. Загальна характеристика розвитку держави та права країн Стародавнього Сходу.
 4. Державний і суспільний лад Стародавнього Єгипту.
 5. Державний та суспільний лад Вавилону.
 6. Характеристика законів Хаммурапі (Вавилон).
 7. Соціальна структура та державний лад Стародавньої Індії.
 8. Закони Ману: загальна характеристика.
 9. Афіньська рабовласницька держава: реформи Тесея, Солон і Клісфена.
 10. Основні риси права Стародавніх Афін.
 11. Суспільний, державний лад, право Спарти.
 12. Утворення римської рабовласницької держави. Реформи Сервія Тулія.
 13. Римська рабовласницька аристократична республіка.
 14. Періодизація та загальна характеристика римського рабовласницького права.
 15. Джерела та основні риси права Риму найдавнішого періоду.
 16. Виникнення та характерні риси феодальної держави
 17. Суспільний і державний лад Франкського королівства.
 18. «Салічна правда» – пам'ятка ранньофеодального права франків.
 19. Золота Орда: державний та суспільний лад, право.
 20. Виникнення Парламенту в Англії. Велика Хартія вольностей 1215 року.
 21. Станово-представницька монархія у Франції. Великий березневий ордонанс 1357 р.
 22. Станово-представницька монархія в Німеччині. «Золота булла» 1356 року.
 23. Абсолютна монархія у Франції. Класичний французький абсолютизм.
 24. Особливості англійського абсолютизму.
 25. Особливості німецького абсолютизму.
 26. «Кароліна» – пам'ятка права феодальної Німеччини.

27. Суспільний лад Росії XVIII ст.
28. Державний лад Росії XVIII ст. Реформи Петра I та Катерини II.
29. Передумови англійської буржуазної революції. Характеристика першого етапу революції.
30. Протекторат О. Кромвеля. «Знаряддя управління».
31. Формування англійської конституційної монархії: «Хабеас корпус акт», «Білль про права» та «Закон про престолоспадкування».
32. Війна за незалежність США. Декларація незалежності 1776 року. Статті конфедерації 1781 року (США).
33. Основні принципи Конституції США 1787 року.
34. Білль про права 1791 року. Перший цикл конституційних поправок у США.
35. Громадянська війна 1861-1865 років та її вплив на конституційний розвиток США.
36. Причини і особливості буржуазної революції у Франції. Декларація прав людини і громадянина 1789 року.
37. Конституції Франції 1791 р. та 1793 р.: порівняльна характеристика
38. Якобінська диктатура у Франції та її державний механізм.
39. Консульство та імперія Наполеона Бонапарта.
40. Цивільний кодекс Франції 1804 року.
41. Проголошення Першої Іспанської республіки.
42. Система державного управління Австрійською імперією.
43. Австро-Угорська дуалістична монархія.
44. Об'єднання Німеччини на чолі з Пруссією.
45. Створення Німецької імперії. Конституція 1871 р.: загальна характеристика.
46. Кримінальний кодекс Німецької імперії 1871 р.
47. Державний лад Російської імперії (XIX – початок XX століття).
48. Земська та міська реформи у Російській імперії (друга половина XIX ст.).
49. Суспільний лад Російської імперії (XIX – початок XX століття).
50. Судова реформа в Росії 1864 року та її значення.
51. Падіння Російської імперії: причини та наслідки.
52. Буржуазна революція в Росії 1917 р. Утворення та діяльність Тимчасового уряду.
53. Жовтневий переворот у Петрограді 1917 р. II Всеросійський з'їзд Рад і його нормативно-правові акти.
54. Конституція РРФСР 1918 року: розробка, прийняття та загальна характеристика.
55. Створення та діяльність репресивних органів в СРСР.
56. I Всесоюзний з'їзд Рад та його акти. Утворення СРСР. Конституція СРСР 1924 р.
57. Конституція СРСР 1936 року: загальна характеристика.
58. Радянсько-німецькі договори 1939 року та їх наслідки.

59. Державно-правові наслідки Першої світової війни: розпад Австро-Угорської імперії та державно-правовий розвиток Австрії, Угорщини, Чехословаччини, королівства Південнослов'янського (Югославії).
60. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних договорів.
61. Буржуазно-демократична революція (1918 р.) у Німеччині. Веймарська Конституція 1919 року.
62. «Новий курс» Президента США Ф. Рузвельта.
63. Особливості італійського фашизму. Корпоративна держава в Італії в 1920-х рр.
64. Німецький нацизм та становлення нацистської диктатури в Німеччині.
65. Особливості японського мілітаризму.
66. Утворення ФРН. Конституція 1949 року. Возз'єднання ФРН і НДР.
67. Характеристика Конституції Японії 1947 року.
68. Характеристика Конституції Італії 1947 року.
69. Конституційний розвиток Франції після Другої світової війни. Конституція 1946 року.
70. Конституція Франції 1958 року: історія прийняття та загальна характеристика.
71. Розпад СРСР. Утворення СНД.
72. Утворення НАТО, основний зміст північноатлантичного договору.
73. Військова співпраця Україна та НАТО в умовах російсько-української війни.
74. Історія створення і розвитку Європейського Союзу.
75. Гендерна політика у сучасному світі.

11. Рекомендовані джерела інформації

Нормативно-правові акти

1. Загальна декларація прав людини (ЗДПЛ) – декларація, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року. Повний текст. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (ICERD) – конвенція ООН, прийнята Генеральною Асамблеєю 21 грудня 1965 року і набула чинності 4 січня 1969 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text
3. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) – міжнародний договір, прийнятий в 1979 році Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text
4. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
5. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. URL: <http://www.preventgenocide.org/ua/konventsia.htm>

6. Хартія Європейського Союзу про основні права. 2000 р. URL: https://studies.in.ua/pravo_es-shporu/2459-hartya-yevropeyskogo-soyuzu-pro-osnovn-prava-2000-r-2.html

7. Римський статут Міжнародного Кримінального Суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

8. Північноатлантичний договір. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text

9. Декларація Комітету міністрів Ради Європи “Про рівноправність жінок та чоловіків”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_903#Text

Основна

1. Дахно І.І. Історія держави і права: Навч. посіб. Кн. 2. К.: Центр учбової літератури, 2013. 658 с. URL: <https://law.sspu.edu.ua/files/documents/books/library/12/dahno.pdf>

2. Історія держави і права (схеми та таблиці): навчальний посібник / О.В. Шкуратенко, Н.О. Дорошук та ін. Київ. «Видавництво Людмила», 2021. 288 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/23369>

3. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія / Ред. Гончаренко В. Д.. К. 2002. 716 с.

4. Історія держави і права зарубіжних країн. Курс лекцій / В.М. Щербатюк (кер. авт. кол.), Ю.В. Сокур (відп. секр.), Є.С. Дурнов, О.А. Житков, Ю.В. Кривицький та ін.; за ред. В.М. Щербатюка; навчальне видання. К.: Видавництво «Фенікс», 2021. 536 с.

5. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посібник / Джужа О.М., Третякова Т.А., Калиновський В.С. та ін. К.: НАВС, 2012. 376 с.

6. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/344346655.pdf>

7. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. Вид. 8-те, доп. К.: Атіка, 2015. 624 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/123/1-33.pdf>

8. Науковий твір «Мультимедійний навчальний посібник» Історія держави та права зарубіжних країн № 73374 / О.І. Анатольєва, Н.О. Дорошук, Ю.А. Миронець. 2017. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/idpzk/index.html>

9. Тихоненков Д.А. Історія держави і права зарубіжних країн в питаннях і відповідях / навч. посіб. К.: Право, 2019. 248 с

10. Хома Н.М. Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. 3-є видання, стереотипне. Львів: «Новий світ-2000». 2018. 480 с.

Додаткова

1. Анексії в європейському геополітичному просторі: науково-довідкове видання. /О.В. Шкуратенко, Є.С. Дурнов, В.М. Щербатюк та ін./ Київ. Видавництво «Людмила». 2020. 84 с.

2. Щербатюк В.М., Крижна В.В., Сокур Ю.В. Суспільний та державно-правовий розвиток Стародавнього Вавилону: сучасна вітчизняна

історіографія *Сторінки Історії*, 2022. №54. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.54.2022.264560>.

3. Щербатюк В.М., Дурнов Є.С., Сокур Ю.В. Державно-правовий розвиток Стародавнього Єгипту: сучасна вітчизняна історіографія *Сторінки історії*. Збірник наукових праць. 2020. № 51. С. 304–325.

4. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США. Київ. 1999. 542 с.

5. Джонсон Б. Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію. Пер. з англ. Ю. Гірича, Київ. Vivat, 2019. 399 с.

6. Історія вчень про державу і право [Текст]: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. /Л.О. Биля-Сабадаш [та ін.]; ред. Г.Г. Демиденко, О.В. Петришина. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків. Право, 2008. 240 с.

7. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник. Тернопіль. 2010. 392 с.

8. Бостан Л.М., Бостан С.К. Історія держави і права зарубіжних країн. 2-е вид. перероб. й доп.: навч. посібник. Київ. Центр учбової літератури, 2008. 730 с.

9. Тихоненков Д.А. Історія держави і права зарубіжних країн. Відповіді на екзаменаційні питання: Навчальний посібник. Харків. «Право», 2020. 248 с.

10. Тищик Б. Історія держави і права зарубіжних країн. Середні віки та ранній новий час. Київ. 2006. 696с.

11. Колісніченко А.І. Історія держави і політико-правових вчень Стародавньої Греції та Риму. Миколаїв. Вид-во МФ НаУКМА, 2002. 220 с.

12. Логвиненко Є.С. Покарання в праві держав Стародавнього світу. Монографія 2019 Харків: ФОП Панов А.М., 2019. URL: file:///C:/Users/user/AppData/Local/Temp/3Ncuwj-IQu1eAgGYUPpO5yF3joGAPm_S.pdf

13. Логвиненко, Є. С. Смертна кара у Стародавньому Єгипті; Lohvynenko Y.S.; ORCID. URL: <http://orcid.org/0000-0002-7687-843X> *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 225-229.

14. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. Вид. 4-те, доп. Київ. Атіка. 2004. 616 с.

15. Мироненко О. М. Судові реформи за гетьмана П. Скоропадського. *Правова держава: щорічник наукових праць*. Київ. 1996. Вип. 7. С. 206–220.

16. Мудрак І. Д. Історія держави і права зарубіжних країн: Курс лекцій. Ірпінь. 2001. 232 с.

17. Тищик Б. Велика Британія. Історія державності і права (V – початок XXI ст.). Київ. «Світ». 2017. 351 с.

18. Телькінена Т. Е. Модернізація правового стану станів у Російській імперії в контексті відносин держава – суспільство (друга половина XIX – початок XX століття): монографія. Дніпропетровськ. Ліра ЛТД. 2013. 188 с.

Інформаційні ресурси

<http://www.nbuv.gov.ua> Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського.

<http://elar.naiu.kiev.ua/> Електронний репозитарій НАВС.

<http://www.uplu.kiev.ua/> Національна парламентська бібліотека.

<http://www.gutb.u-t.org/> Державна науково-технічна бібліотека України (Київ).

<http://www.ognb.odessa.ua> Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького.

[http://korolenko/kharkov](http://korolenko.kharkov) Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка.

Завідувач кафедри
історії держави та права

Олена Шкуратенко

Професор кафедри
історії держави та права

Володимир Щербатюк

Доцент кафедри
історії держави та права

Дмитро Курас

Доцент кафедри
історії держави та права

Ніна Дорошук

Доцент кафедри
історії держави та права

Віталій Прус

Доцент кафедри
історії держави та права

Юрій Сокур